

Rietveld in Bergeijk

Madeleine Steigenga

Rietveld in Bergeijk
tekst gepresenteerd tijdens de 10e *International Docomomo Conference*, Rotterdam p 2

Rietveld at Bergeijk
paper presented at the 10th *International Docomomo Conference*, Rotterdam p 18

Madeleine Steigenga

Rietveld in Bergeijk

Ter ere van **Gerrit Rietvelds** 70e verjaardag wijdde het architectengenootschap Architectura et Amicitia een nummer van het tijdschrift *Forum* geheel aan zijn persoon en werk. Op de omslag de foto van het gebouw dat toen in aanbouw was: de fabriekshallen voor weverij De Ploeg.¹

Nieuwsgierig, vernieuwend, vrij van dogma's neemt Rietveld een belangrijke positie in binnen de Nederlandse architectengemeenschap. Naast eervolle bijdragen van Le Corbusier, Richard J. Neutra, Bruno Zevi, Alison en Peter Smithson, Alfred Roth, J.J.P. Oud, B. Merkelbach en het artikel van Aldo van Eyck 'de bal kaatst terug' wordt een overzicht van zijn meubelontwerpen en gebouwen gegeven. Ter gelegenheid van zijn verjaardag wordt een tentoonstelling ingericht in het Centraal Museum in Utrecht, waar hij vanwege de grote belangstelling zijn verjaarstoespraak zelfs tweemaal moet houden.

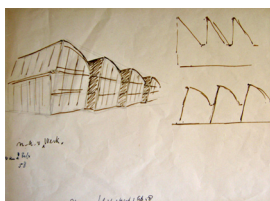
Bij het 50-jarig bestaan van de Academie van bouwkunst in Amsterdam is Rietveld de feestredenaar.

In 1959 ging Hans Tupker - toen student - mee op een excursie naar Bergeijk. Op het programma staat een bezoek aan weverij De Ploeg. '*... daar liepen ook Gerrit Rietveld en de landschapsarchitecte Mien Ruys rond. Ik heb hem toen aangesproken en gevraagd hoe ik aan een stoel van hem kon komen. Een heel aardige, leuke, rustige man. Hij vroeg mijn adres zodat hij het adres van de heer Van de Groenekan (Rietvelds meubelmaker) op kon sturen. Dat deed hij, ik heb het kaartje bewaard.*'

De Ploeg nam het gebouw in 1959 in gebruik en het bedrijf werkte er tot 2007, toen het bezit van De Ploeg en het gebouw samen met de door Mien Ruys ontworpen tuinen werd verkocht aan een Eindhovense woningcorporatie.

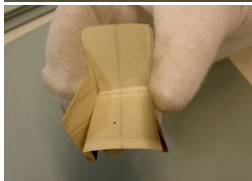
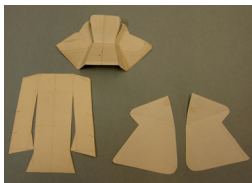
G.Th. Rietveld spreekt feestrede uit \ speaking [Forum 8/9/1958]

G.Th. Rietveld, schets \ drawing De Ploeg 1958 [archief \ archive Centraal Museum Utrecht]

G.Th. Rietveld & T. Schröder-Schröder, Rietveld-Schröder House Utrecht 1924

G.Th. Rietveld, vouwblad stoel \ chair folder 1940-44 [archief NAI \ archive Netherlands Architecture Institute]

Forum 3/1958 omslag \ cover

1 Forum 3, 1958, Architectura et Amicitia, Amsterdam

2 archief Gemeenschap Bergeijk, 167-125, 1971/118

3 Piet Blijenburg (1896-1967)

4 H. Boterenbrood, 1989, *Weverij De Ploeg*, 010 Rotterdam, p 17

5 *Goed Wonen*, januari 1968

6 H. Boterenbrood, 1989, *Weverij De Ploeg*, 010 Rotterdam

7 interview Bé Niegeman-Brand 16 maart 2004

8 interview Martin Visser 31 januari 2008

Rietveld ontwierp drie gebouwen in Bergeijk:
bedrijfsgebouw weverij De Ploeg
woonhuis Visser
woonhuis Van Daalen

De bedrijfsgebouwen die hij samen met architect G. Beltman ontwierp en het woonhuis voor de familie Visser, later uitgebreid door Aldo van Eyck,² staan allebei in afwachting van de definitieve beschermde status op de voorlopige lijst van honderd Wederopbouwmonumenten van minister Plasterk.

Het woonhuis voor de familie Van Daalen is niet in die lijst opgenomen. De keuze voor het behoud van de andere twee gebouwen via de lijst roept de vraag op waarom juist zij voor behoud worden voorgedragen, en ook: wat we dan met die gebouwen willen.

Rietvelds opdrachtgever voor weverij De Ploeg was directeur **Piet Blijenburg**.³ Het bedrijf, oorspronkelijk een idealistische landbouwcoöperatie, legde zich later toe op de handel in en het produceren van textiel en kunstnijverheidsproducten.

Blijenburg verbleef in 1921 enige tijd in een vegetarisch herstellingsoord en maakte daar kennis met de coöperatie De Ploeg. Hij werkte aanvankelijk als vertegenwoordiger in koloniale bakkerswaren vanuit Krommenie. In 1923 werd hij lid van de coöperatie in Bergeijk en ging hij als handelsreiziger aan het werk voor De Ploeg.⁴ In 1937 werd hij vervolgens directeur van De Ploeg.

Blijenburg was een idealist en onder meer lid van de Jongeren Geheelonthouders Bond en het Internationaal Anti Militaristisch Verbond, en sympatisant van de Bond van Religieuze Anarcho-Communisten.

In een uitgave van de stichting Goed Wonen (januari 1968) beschrijft interieurarchitect A. Buena de Mesquita hoe Blijenburg met zijn eerste 'ploegstoffen' bij hen aan huis komt: *'Tientallen kleurige horizontale streepjes. En hij plooidde, stofje na stofje, op een unieke wijze voor onze ogen. Een lange man, olijk en slim, een man van weinig woorden. Iedere keer als hij kwam was het feest.'*⁵

Piet Blijenburg had talent voor organiseren, was ambitieus en een goede netwerker. Hij ontwikkelde zijn eigen toekomstvisie voor De Ploeg. Om praktische redenen richtte het bedrijf zich in de oorlogsjaren meer op kunstnijverheidsproducten,⁶ en het overleefde de Tweede Wereldoorlog. Blijenburgs ervaringen met de logistiek rond de productie en de handel in die periode deden hem besluiten om het bedrijf anders te organiseren.

Blijenburg was ook betrokken bij de oprichting van Goed Wonen in 1946 door detaillisten, producenten, ontwerpers en architecten. Hij werd bij de oprichting bestuurslid. Goed Wonen zette zich praktisch in voor de huisvestingsproblematiek. Met radiopraatjes, voorlichting ter plekke, cursussen, voorbeeldwoningen, een tijdschrift en een toonzaal aan het Amsterdamse Rokin (later op andere locaties) werd de boodschap van Goed Wonen uitgedragen; het moderne 'gezonde' wonen werd binnen ieders financiële bereik gebracht.⁷

Piet Blijenburg organiseerde na de Tweede Wereldoorlog eerst de productie en verkoop van het textiel. Zijn toekomstvisie voor de productie van gordijnstoffen baseerde hij op zijn kennis over de woningproductie en de grote ramen van de naoorlogse 'Nieuwe Bouwen' architectuur. Daarna pakte hij ook 't Spectrum aan, het kunstnijverheid gedeelte van De Ploeg. Hij nam **Martin Visser** in dienst als ontwerper en programmaleider.

Visser is dan chef inkoper meubelen van de Bijenkorf te Amsterdam. Zijn afdeling verkoopt ook De Ploeg producten en een enkele keer komt Piet Blijenburg persoonlijk bij hem langs. Visser: *'... dan zei ik zullen we een kop koffie gaan drinken ... hij was een enorm slimme koopman. Hij vertelde allerlei verhalen over Bergeijk en dat deed'ie zo dat ik zei, ik kom eens kijken. ... de fabriek ja ... is niet te geloven hoe kinderlijk het daar in zijn werk ging. Toen heb ik gezegd het kan beter.'*⁸

Ons Huis Ons Thuis affiche \ poster 1949 [foto MS]

Constant Nieuwenhuys, tafel \ table [M. Wigley, Constants New Babylon 1998]

omslag \ cover Goed Wonen 3/1958

't Spectrum & Martin Visser, bank \ sofa-bed br02 versie \ versien 1988 [H. Boterenbrood, Weverij de Ploeg 1969]

affiche \ poster De Historie van De Ploeg en zijn Weverij, 2008 [foto MS]

tentoonstelling Ploegstoffen \ textiles exhibition De Historie van De Ploeg en zijn Weverij, Bergeijk 2008 [foto MS]

- 9
Goed Wonen, 1964, p 23
- 10
I. Boelema, 2005, *Otto van Rees*, Waanders Zwolle
- 11
Bernard Bijvoet (1889-1979)
- 12
Museumjournaal, 1986, p 59
- 13
Goed Wonen, 1964, p 23
- 14
Forum 4, 1954, Architectura et Amicitia Amsterdam, p 183
- 15
I. Montijn, 1995, *'t Const*, de Bijenkorf Amsterdam, pp 30-32
- 16
NAI archief G.Th. Rietveld 1924/1964
- 17
Forum 3, 1958, Architectura et Amicitia Amsterdam, pp 90-91
- 18
NAI archief G.Th. Rietveld 1924-1964 0150 278/279 brief 24 08 1955
- 19
J. Clarijs, 2002, *'t Spectrum*, 010 Rotterdam, pp 60-103
- 20
Goed Wonen, 1964, p 23
- 21
ir. Z.Th. Fetter toespraak conferentie Stichting Werkgemeenschap Bergeijk 02 07 1965
- 22
NAI archief G.Th. Rietveld 1924-1964 0059-348
- 23
archief Gemeente Bergeijk, 1956

Visser kwam door toeval bij de Bijenkorf werken. Toen een vriend van hem ging trouwen bood hij aan een ameublement te ontwerpen en probeerde er meer van te verkopen. Met zijn portfolio gaat hij verschillende Amsterdamse interieurwinkels langs, zonder succes. Toen hij nog even bij de Bijenkorf binnen ging om een schilderijtentoonstelling te bekijken raakte hij in gesprek met de inkoper A.A.R. (Bram) Verhoog. Verhoog kocht alles en nam Visser in dienst.⁹

Visser had al jong interesse in kunst en bezocht in 1942 de schilder Otto van Rees in Utrecht. Die woonde op de zolder van het pand Oudegracht 55 waar Rietveld zijn werkplaats heeft.¹⁰ Een openbaring voor Visser. '... de aluminium vouwstoel was in de maak...' Met architect Bernard Bijvoet¹¹ reisde hij na de oorlog mee naar Parijs, waar hij het Maison de Verre van Pierre Chareau/Bijvoet bezoekt en kennis maakte met het werk van Le Corbusier. Met zijn vrouw Mia begint Visser werk van de Cobra-groep te kopen. Visser: 'in die tijd leerden we ook Frits Becht kennen en Wim Beeren. We kochten toen erg veel Constant'.¹²

Martin Visser en Mia van der Hoek (1925-1977) leerden elkaar kennen op de middelbare school. Marja Visser (1947) beschrijft haar moeder: '... Mia was een opvallende verschijning, ze was heel erg donker. Op haar 16e of 17e is ze uitgeschilderd door Paul Kromjong. Ze had al jong grote belangstelling voor mensen en voor kunst. Ze sprak haar talen en was authentiek, sociaal intelligent zouden ze nu zeggen. Mia en Martin trouwden in 1945, in maart 1946 werd mijn broer Martijn geboren. Martin werkte in die tijd in Middelburg aan de Wederopbouw als Civiel tekenaar om geld te verdienen voor zijn gezin. We woonden toen in Den Haag. Als ik aan Den Haag denk zie ik de vijver van het Gemeente Museum. Daar was ik met mijn moeder vroeger. Ze was best vrolijk. Ze fietste met ons door Den Haag, een kind voor en een kind achter ...'.

Visser gebruikte zijn kennis van de kunstwereld ook voor de meubelafdeling van de Bijenkorf. Jaarlijks organiseerde hij op zijn afdeling de interieur tentoonstelling OHOT; Ons Huis Ons Thuis. Martin Visser: *'Het was eigenlijk de voortzetting – in de winkel – van wat Goed Wonen aan het Rokin deed: mensen duidelijk maken dat het anders moest.'*¹³ Op zijn tweede OHOT in april 1949 hing Visser werk van de Cobragroep boven de meubels; voor de presentatie van 1952 nodigde hij Aldo van Eyck en Hein Stolle uit; in 1954 Rietveld met de schilder Constant.¹⁴ Visser: *'... We kregen publiciteit, de door Rietveld ingerichte modelflat met een prachtig kleurenplan van Constant trok veel mensen, er werd over geschreven'*.¹⁵

Martin Visser vertrekt in 1954 naar De Ploeg in Bergeijk.¹⁶ Daar kopen de Vissers een kavel grond. En nadat Aldo van Eyck het laat afweten neemt Gerrit Rietveld de opdracht aan om hun huis te ontwerpen.¹⁷ Rietveld ontwerpt ook meubels en lampen voor het huis.¹⁸ Als ze verhuizen slaan De Vissers hun Cobra-collectie – zo'n honderd stuks inmiddels – op in het Van Abbe Museum te Eindhoven.

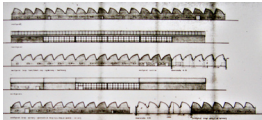
Voortvarend start Martin met zijn ontwerpwerk en regelt hij de productie van 't Spectrum. In de collectie van 't Spectrum wordt 'de Bijenkorf' direct zichtbaar; Hein Stolle, Constant, Friso Kramer en Benno Premsele kregen opdrachten. Martin Visser krijgt snel bekendheid als ontwerper voor 't Spectrum. In 1958 staan zijn meubels op een tentoonstelling in het Amsterdamse Stedelijk Museum. Al in deze eerste jaren ontwerpt hij de basis voor de bestsellers die nu nog steeds verkocht worden: de slaapbank, de fauteuil en de eetkamerstoel met het metalen onderstel van ronde roestvrijstalen buis.¹⁹ In een interview legt Visser uit *'... we werken met gespecialiseerde toeleveringsbedrijven, een plaatwerkindustrie die ook spatborden voor DAF maakt ... voor één meubel werken we soms wel met vier of vijf verschillende leveranciers...'* Visser heeft onder meer contact met het bedrijf Nebato uit Bergeijk voor de stalen onderdelen.²⁰

Als Visser bij De Ploeg gaat werken is het bedrijf verdeeld over meerdere locaties in Bergeijk. Blijenburg voorziet een groei van het personeel van 140 naar 500 personen binnen 5 jaar. Het is daarom noodzakelijk dat De Ploeg gaat bouwen.

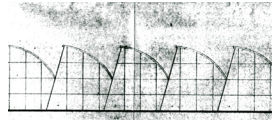
Maar eerst wordt de bedrijfsstructuur van De Ploeg veranderd. De oorspronkelijke coöperatie wordt opgeheven en de SWB wordt opgericht, Stichting Werkgemeenschappen Bergeijk, die de De Ploeg en 't Spectrum aanstuurt. Met het dividend dat de SWB ontvangt worden haar doelstellingen verwezenlijkt. Die zijn gebaseerd op de doelstellingen van de oorspronkelijke coöperatie.²¹

Dan verkoopt de gemeente Bergeijk aan De Ploeg 23 ha terrein voor de bouw van een nieuwe fabriek en 30 woningen.²² De opdracht voor het uiteindelijke gebouw gaat naar Gerrit Rietveld en Gerrit Beltman (1905-1967).²³ Rietveld bouwt in die periode het huis voor de familie Visser. Blijenburg kende Rietveld waarschijnlijk ook via Stichting Goed Wonen. De landschapsarchitect Mien Ruys wordt in een vroeg stadium bij de plannen betrokken, en Rietveld krijgt ook opdracht voor de woonhuizen van de twee directeuren, Blijenburg en Roelof van Daalen. Van Daalen is tijdens de Tweede Wereldoorlog voor De Ploeg gaan werken, vanaf 1952 is hij mededirecteur van De Ploeg (tot 1970) en 't Spectrum. Het huis Van Daalen wordt in opdracht van De Ploeg gebouwd. Het huis voor Blijenburg en Rietvelds plan voor 24 vrijstaande eengezinswoningen worden geen van beide gerealiseerd.

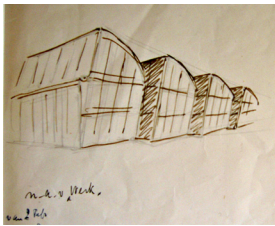
Gerrit Beltman heeft veel ervaring met het bouwen voor de textielindustrie. Hij houdt kantoor in Enschede midden in Twente, het belangrijkste Nederlandse textielindustriegebied. Rietveld en Beltman passen het 'Dijwidag' ontwerp toe, een in Duitsland ontwikkeld bouwsysteem. Het is in Nederland vaker toegepast, onder meer voor fabrieksgebouwen in Den Bosch (de Gruijter) en Oosterhout (Jamin). De *Forum* uitgave CIAM 4/1956 toont het met 'Dijwidag' uitgevoerde gebouw voor de gemeentelijke Vervoer- en Motordienst Rotterdam van de architecten Van den Broek en Bakema. In dezelfde *Forum* staat ook het Sonsbeek-paviljoen van Rietveld.

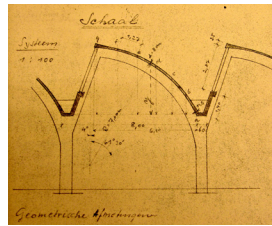
G.Th. Rietveld & G. Beltman, gevel met 20 sheddaken | front with 20 sheds, 1954 [archief \ archive Centraal Museum Utrecht, foto MS]

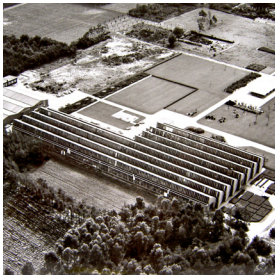
westgevel met 20 sheddaken | west front with 20 sheds, febr. \ Febr 1956 [archief Gemeente Bergeijk \ archive Bergeijk community]

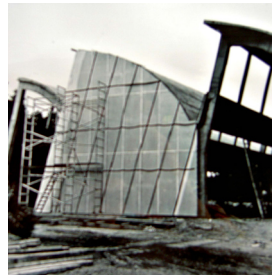
G.Th. Rietveld, schets | drawing De Ploeg 1958 [archief \ archive Centraal Museum Utrecht, foto MS]

Dijwidag constructietekening | construction drawing 1952 [archief Gemeente Bergeijk \ archive Bergeijk community]

G.Th. Rietveld & G. Beltman, weverij De Ploeg | the De Ploeg textile mill Bergeijk 1958 [archief \ archive Centraal Museum Utrecht, foto MS]

detail gevel De Ploeg | front detail De Ploeg [archief \ archive Centraal Museum Utrecht, foto MS]

Mia & Martijn Visser voor hun huis, met kunst-vrienden | in front of their house, with art friends, juni \ June 1968 [Museumjournaal 14 2 1969]

24
tekening 28 april 1956

25
tekening nr. 68 29-10-59

26
M. Küper, I. van Zijl, 1992, *Gerrit Th. Rietveld*, Centraal Museum Utrecht, omslag

27
H. Boterenbrood, 1989, *Weverij De Ploeg*, 010 Rotterdam, p 113

28
NAI archief J.A. van den Broek, 1919-1978, 506.3

29
Goed Wonen / Wonen, december 1968

30
Museumjournaal, 1968, pp 60-62

31
Museumjournaal, 1968, p 59

32
Dirk van den Heuvel, Madeleine Steigenga, Jaap van Triest, 2002, *Lessen/Lessons*, Sun Amsterdam, p 62

33
Van Abbe Museum Eindhoven, info

34
P. van den Bosch, 2000, *The Collection Visser at the Kröller-Müller Museum*, Otterlo

De tekeningen voor de bouwaanvraag van De Ploeg tonen 8 sheddakstroken, 4 sheds met de lengte van 144 m en 4 sheds van precies de halve lengte. Simpel kan niet. De gevel langs de wegkant van het gebouw laat de hand van de meester zien. Hier worden de schalen van de sheds ‘voorbij de spanten getrokken’. De gevelvlakken worden daarbij even schuin gedraaid.²⁴ Voor de achtergevel worden dezelfde drijfbeton-blokken toegepast die Rietveld in 1955 gebruikte voor zijn paviljoen op de beeldtentoonstelling van Sonsbeek.

Na de oplevering wordt er opnieuw een tekening bij de gemeente Bergeijk ingediend. Die laat de toevoeging zien van de op zichzelf staande entreeluilfel en de belangrijke omslag van het ontwerp door de publieke functies in de plattegrond: de ontvangstruimte en een grote toonzaal met spreekkamers.²⁵ De doelstellingen van de opdrachtgever Stichting Werkgemeenschap Bergeijk worden met deze aanpassing van het plan in één beweging recht gedaan. Iedereen is gelijk onder hetzelfde dak: de verver, de wever, de vertegenwoordiger, de directeur, het kantoorpersoneel, de huisvrouw die op excursie is en de deelnemers aan de maatschappelijke en culturele activiteiten van De Ploeg.

De Ploeg bestaat in 1963 veertig jaar. Om dat te vieren biedt De Ploeg twee banken, eenabri en een klok aan de gemeente Bergeijk aan, naar ontwerp van Gerrit Rietveld. Rietveld overlijdt onverwacht in 1964.²⁶ Piet Blijenburg heeft dan al officieel afscheid genomen als directeur van het bedrijf. Hij zet zich in voor de activiteiten van de Stichting Werkgemeenschappen Bergeijk, o.m. door het om het jaar organiseren van een congres over vraagstukken van wonen, bouwen en ruimtelijke ordening. Als congreszaal wordt de toonzaal van Weverij De Ploeg gebruikt.²⁷ Het vierde congres staat op stapel als Blijenburg in 1967 overlijdt. De Delftse hoogleraar H.J. van den Broek neemt de organisatie over.²⁸

De veranderingen in de onderwerpen en in de sfeer van de bijeenkomsten worden beschreven in het tijdschrift 'Wonen', het vervolg op het blad 'Goed Wonen'. Het tweejaarlijkse congres met als resultaat een aantal aanbevelingen aan de regering, is nu een bijeenkomst geworden waarin studentenprotest en de roep om inspraak voor de bewoners klinkt. De deelnemers kunnen het niet meer met elkaar eens worden.²⁹

Een artikelenreeks onder redactie van dr. ir. F. Ph. A. Tellegen en H. J. A. Hovens Greve in het tijdschrift Goed Wonen 1961/1962 met koppen als 'wat is er met ons wonen aan de hand?' en 'permanent logeren of permanent kamperen' is de opstap voor het eerste architectencongres in 1962.

De verzameling Cobra kunstwerken van Martin en Mia Visser blijft na hun verhuizing in het depot van het van Abbe Museum. Visser geeft als reden: *'We kwamen uit zo'n Amsterdams grachtenhuis ... In dit huis van Rietveld waren we eerst helemaal in de war. We wisten niet hoe we er in moesten wonen ... dat haveloze armoedige Cobra. Ze hebben allemaal met slechte verf op slecht linnen geschilderd. Dat ademt het helemaal ...'*³⁰ Dan koopt Visser een werk van Piero Manzoni.³¹ Het blijkt de start van hun nieuwe collectie. De Vissers halen een aantal werken van hun Cobra collectie uit het depot van het Van Abbe museum en ruilen ze voor andere werken van Manzoni. Niet alleen de Vissercollectie groeit, ook de contacten en relaties. Martins jongste broer Geertjan koopt in 1952 zijn eerste werk, een Constant uit de collectie van Martin en Mia. Later bouwt hij zijn eigen collectie op. Martin en Geertjan blijven onderling ruilen en Geertjan financiert zondig de aankopen van Martin en Mia.

Als de Wide White Space gallery start in Antwerpen, stuurt initiator Anny De Decker een uitnodiging aan de Vissers voor een tentoonstelling van Piero Manzoni. De Vissers komen kijken en nodigen haar uit in Bergeijk *'... ik was één en al verbazing, niet alleen omwille van het kleine strenge Rietveldhuis, maar nog meer toen ik daar een tiental Manzoni's zag waarover ze niets gezegd hadden...'*

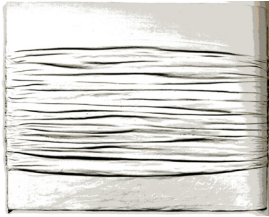
Martins broer Carel is beeldhouwer en Martin, Mia en Carel Visser staan in 1962 op de lijst van genodigden van de Bouwkunde Studie Kring-reünie. Het thema voor dit het weekend is 'autonome architectuur'.³² Eén van de studenten die het weekend organiseert – Jean Leering – wordt twee jaar later directeur van het Eindhovense Van Abbe Museum. De kunstenaars uit de Visser-collectie herken je op de lijst van de tentoonstellingen die onder Leerings verantwoordelijkheid georganiseerd worden in het museum: Schoonhoven, Christo, Constant, Fontana, Beuys, Manzoni, Arman, Judd, Manders, Warhol, Panamarenko, Carel Visser en Nauman.³³

Als Carl Andre bij de Duitse Galerie Konrad Fischer exposeert kopen de Vissers een kunstwerk van hem. Plaats en afmeting worden door Andre vastgesteld in hun huis. Nebato, één van de producenten voor 't Spectrum, wordt gevraagd om het werk te maken. Als Nebato later dat jaar ook werkt voor Sol LeWitt wordt Mia Visser gevraagd de contacten met deze kunstenaars te organiseren. Naast Carl Andre en Sol LeWitt laten ook Robert Morris, Bruce Nauman en Walter de Maria hun werk in Bergeijk produceren.

Mia Visser heeft begint in 1968 (tot 1974) in Amsterdam samen met Wies Smals en Ritsaert Ten Cate 'Seriaal' voor de verkoop van oplagekunst voor een lage prijs. Eén van de kunstenaars wiens werk bij Seriaal te koop is, is de Belgische kunstenaar Panamarenko.

Om hun collectie onder te brengen hebben de Vissers op een industrieterrein in Bergeijk een Nissen hut. Zij stellen deze ook beschikbaar aan kunstenaars om in te werken. Naast Panamarenko die in Bergeijk werkt van 1973 tot 1975, maken o.a. Sol LeWitt and Daniel Buren gebruik van de Nissen hut. De kunstenaars wonen dan bij de Vissers in huis.³⁴

In 1967 neemt Aldo van Eyck de opdracht aan om het door Rietveld ontworpen huis te vergroten. Hij ontwerpt twee uitbreidingen. Het eerst meer naar buiten gerichte Rietveldhuis wordt nu naar binnen gericht. De omkering van Rietvelds concept wordt later versterkt met de bouw van een sculptuur van Sol LeWitt in de tuin voor het woonkamerraam in het Rietveld-deel.

Piero Manzoni, *Achrome 1958* [P. van den Bosch, The Collection Visser at Kröller-Müller Museum 2000]

weverij \ textile mill De Ploeg in 2008
[foto MS NvV]

weverij \ textile mill De Ploeg in 2008
[foto MS NvV]

t Spectrum & Martin Visser, stoel \ chair Cato
[G. Staal, H. Wolters Holland in Vorm 1987]

Martin Visser in nissenhut \ Nisson hut
[P. van den Bosch, The Collection Visser at Kröller-Müller Museum 2000]

aanbieding Ploegstoffen op het Lange Voorhout
Den Haag \ special offer De Ploeg textiles on
a market in The Hague 2008 [foto Joke Komen]

‘... Toen er midden in het woud plotseling geen uitzicht meer was dan op een binnenplaatsje en ik in een souterrain door een hoog raam nog iets kon ontwaren van wat een straat had kunnen zijn...’ zo beschrijft Wim Beeren zijn eerste confrontatie met de uitbouw van Van Eyck.

De Ploeg raakt langzamerhand in de problemen. De stoffenkant blijft nog overeind tot 2004. ’t Spectrum wordt niet rendabel gevonden en geliquideerd in 1974.³⁵ De auteursrechten van Martin Vissers ontwerpen maken deel uit van de boedel van ’t Spectrum. Hij is alles kwijt wat hij als meubelontwerper heeft opgebouwd. In deze periode wordt Mia Visser ernstig ziek en overlijdt in 1977. Wim Beeren is inmiddels directeur van Museum Boymans Van Beuningen en bewonderaar van Visser: ‘... het karakteristiek van Martin Vissers werk moet toch in een totaal van bezigheden worden gezocht, waarbij de nieuwsgierigheid en bewondering voor de creativiteit van grote kunstenaars en architecten de drijvende kracht (zijn)...’. Beeren vraagt Visser als hoofdconservator van zijn museum. Martin neemt de mogelijkheid graag aan: ‘... Groot compliment, ik vond het echt leuk, ik was al bevriend met Wim Beeren hè? het was hier doodgebloed...’.³⁶

35
J. Clarijs, 2002, *t Spectrum*, 010 Rotterdam, p 79

36
W. Beeren, 1989, *Martin Visser*, 010 Rotterdam, pp 4-20

37
J. Clarijs, 2002, *t Spectrum*, 010 Rotterdam, p 102

De boedel van 't Spectrum maakt twee keer een doorstart. Eerst als 'Arspect' en later weer als 't Spectrum. De Vissermeubelen blijven in de collecties. Als Sol LeWitt aluminium kokers achterlaat in de Nissen hut van Visser ontwikkelt hij daar samen met zijn nieuwe partner Joke van der Heijden een tafel mee die aan de 't Spectrum collectie wordt toegevoegd.³⁷ Met Joke – stoffenontwerper en docent aan de Eindhovense Design Academy – zet Visser zijn zoektocht in de kunst door. Zij zijn nog steeds bijzondere opdrachtgevers voor telkens nieuwe generaties kunstenaars en vormgevers.

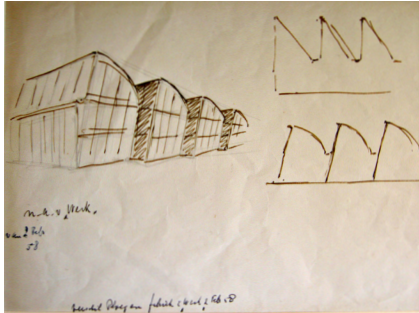
Als ook de stoffenkant van 'De Ploeg' scheuren gaat vertonen, is de complete Vissercollectie van 600 kunstwerken – ook het werk uit het bezit van Geertjan Visser – opgenomen in de toonaangevende collectie moderne kunst van het Kröller-Müller Museum.

De geschiedenis van elk aangekocht werk is vastgelegd in de oevrecatalogus *The Collection Visser at the Kröller-Müller Museum*. De geschiedenis van De Ploeg is al eerder vastgelegd in het standaardwerk *Weverij De Ploeg*.

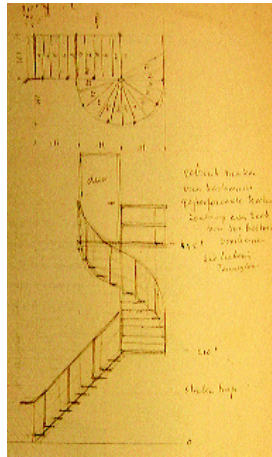
De maatschappelijke realiteit heeft de idealen ingehaald. Dat gebeurde in de reeks congressen die in de toonzaal van Rietvelds 'De Ploeg' gehouden werden. En het gebeurt ook met de erfenis van De Ploeg. In april 2008 werden op de stoffenmarkt op het Lange Voorhout in Den Haag De Ploeg stoffen verkocht voor 5 euro per meter. In maart 2008 zijn de opstallen en de grond van De Ploeg tenslotte voor 4,5 miljoen euro aan een woningbouwcorporatie verkocht.

De Ploeg is nog steeds een begrip. Het gebouw heeft de vroegere betekenis verloren evenals de erachter liggende verbeelding en filosofie.

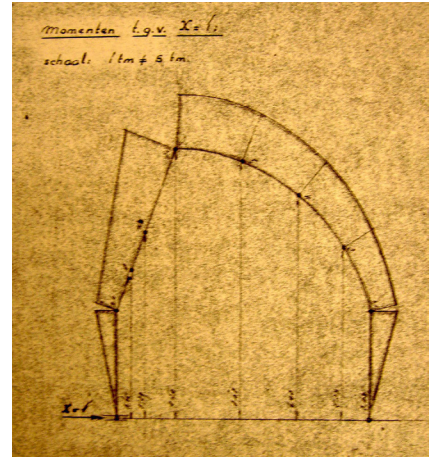
In de recente geschiedenis van Bergeijk spelen Piet Blijenburg, Gerrit Rietveld en de familie Visser een belangrijke rol. Een plaatselijke geschiedenis van idealisme, kunst, design en architectuur. Een moment van moderniteit volgens de idealen van De Ploeg 'ten dienste van het individu en van het algemeen welzijn'. De gebouwen, de Nissen hut waarin beroemde kunstenaars werkten, de ontwerpen voor de stoffen en meubels; wat willen we daarmee eigenlijk behouden? Is 'name branding' niet voldoende?

G.Th. Rietveld, schets \ drawing De Ploeg 1958
[archief \ archive Centraal Museum Utrecht, foto MS]

G.Th. Rietveld, schets \ drawing [archief NAI \ archive Netherlands Architecture Institute]

Constructietekening \ construction drawing 1952
[archief Gemeente Bergeijk \ archive Bergeijk community]

Proefwand van pascoeliet-elementen.
Bestelling: goedkope buitenmuur van montage materiaal (wat niet aangedurfd wordt) proef voor binnenmuren; proef voor vakindeling bij goedkope beplating; proef voor maatvoering.

Jan Blijenburg, bouwverslag met indeling gevel \ building report with front panel layout De Ploeg [archief \ archive Centraal Museum Utrecht, foto MS]

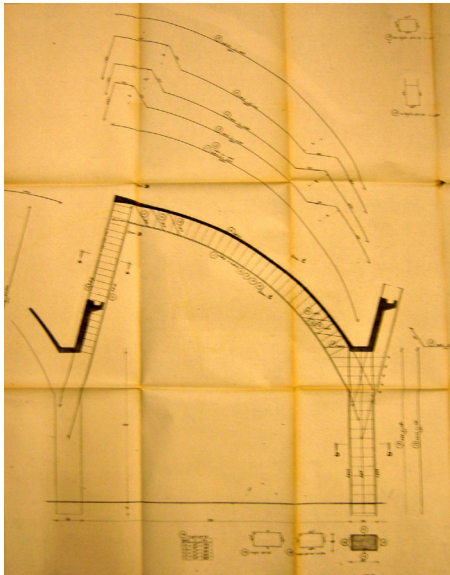
G.Th. Rietveld & G. Beltman, weverij \ textile mill De Ploeg 1958 [foto MS NvV]

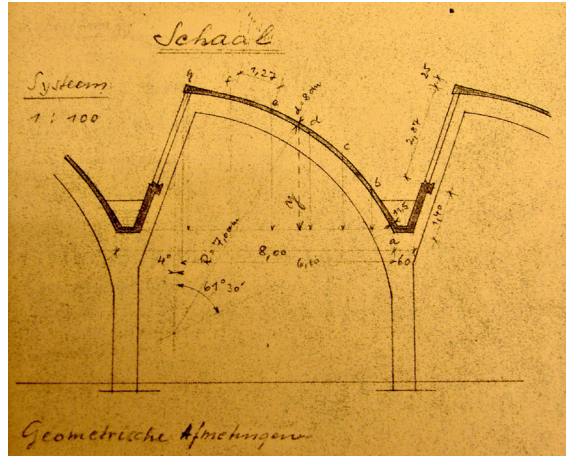
G.Th. Rietveld & G. Beltman, weverij \ textile mill De Ploeg 1958 [foto MS NvV]

Architecten Van den Broek en Bakema, Gemeentelijke Vervoer- en Motordienst, Rotterdam 1956 [Forum 4/1956]

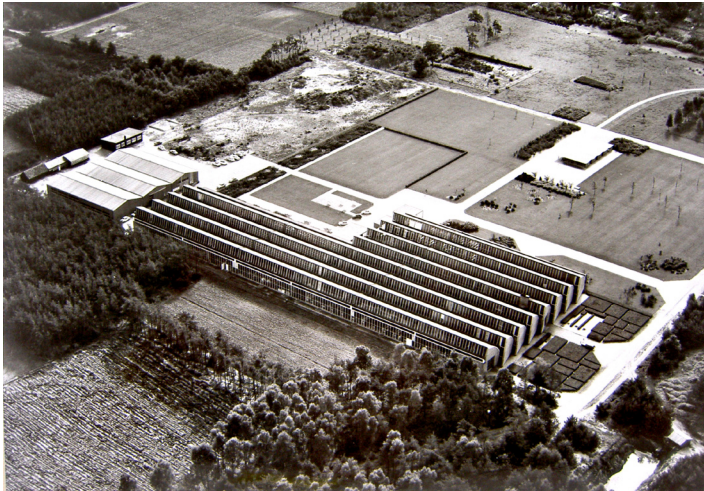

Dijwidag constructietekening \ construction drawing 1952
[archief Gemeente Bergeijk \ archive Bergeijk community]

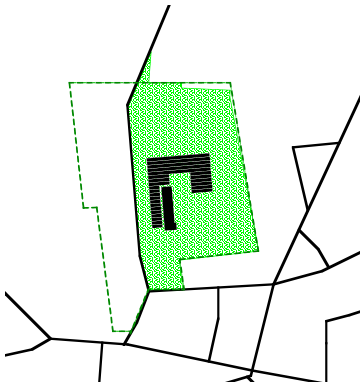
Dijwidag constructietekening \ construction drawing 1952
[archief Gemeente Bergeijk \ archive Bergeijk community]

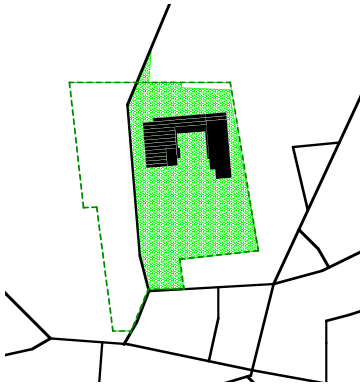
G. Th. Rietveld & G. Beltman, weverij De Ploeg \ the De Ploeg textile mill Bergeijk 1958
[archief \ archive Centraal Museum Utrecht, foto MS]

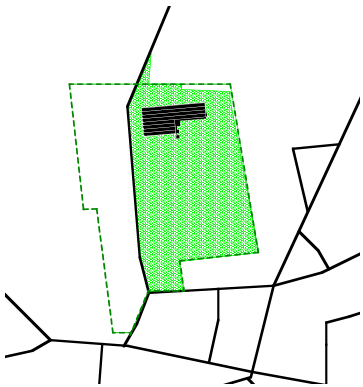
Mien Ruys, tuinontwerp voor \ garden design for De Ploeg 1958
[foto MS NvV]

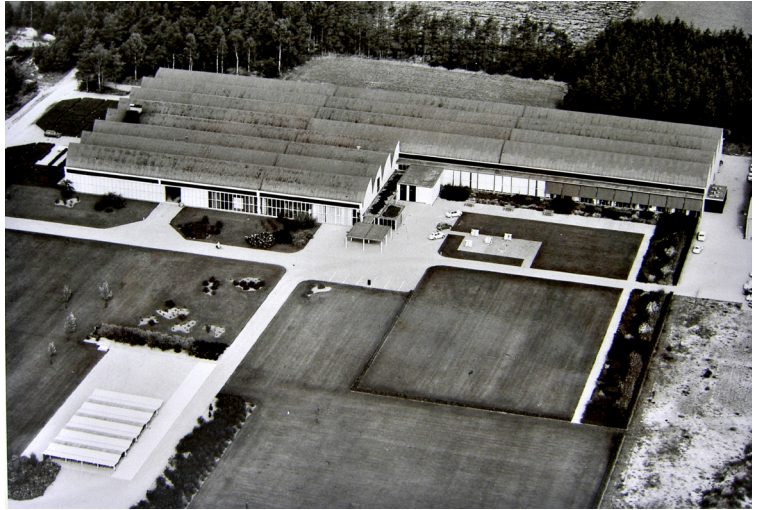
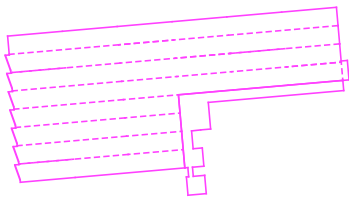
De Ploeg 18 12 1954

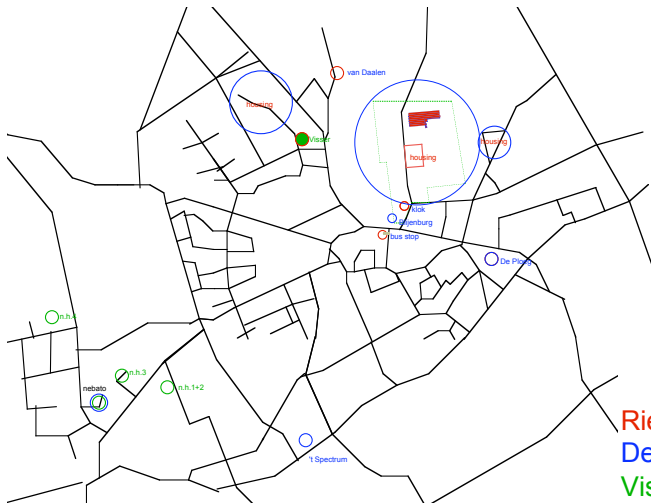
De Ploeg 03 01 1956

De Ploeg final design 1958, 2008

G.Th. Rietveld & G. Beltman, weverij \ textile mill De Ploeg 1958 [archief \ archive Centraal Museum Utrecht, foto MS]

Rietveld
De Ploeg
Visser
Bergeijk 1954-2008